

บทที่ 6

การบริหารการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ

ก่อนทศวรรษ 1970 นั้นการพัฒนาเศรษฐกิจ (economic development) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดหรือเป็นเส้นเลือดใหญ่ (lifeblood) ที่ได้รับการเน้นมากที่สุดในการบริหารการพัฒนา

6.1 ความหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจ

➤ การพัฒนา หมายถึง ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง แปลงรูปสภาพแวดล้อม โครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรมของระบบและปัจเจกบุคคล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้องและความต้องการของมวลมนุษยชาติทั้งในแง่ของความยากจน ความเขลาหรือไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหิวโหย

➤ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเพิ่มสูงขึ้นหรือขยายตัวมากขึ้นของรายได้ ประชาชาติต่อหัว และผลผลิตต่อหัว ซึ่งสามารถวัดออกมาเป็นปริมาณหรือตัวเลขที่ชัดเจนได้

➤ การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง ความพยายามที่จะให้มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการวางแผนพัฒนาเพื่อให้ประชาชนมีรายได้ต่อหัวสูงขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจยังอาจรวมถึง การแบ่งปันความสุขและความทุกข์ที่เกิดจากผลพวงของการพัฒนาให้เท่าเทียมกัน และ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการตัดสินใจกำหนดชะตากรรมของประเทศชาติ พร้อมกับส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความหิวโหยให้น้อยลงหรือหมดไป

6.2 ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนา มีความต้องการให้ปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อที่จะให้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น มีฐานะและความเป็นอยู่ต่างๆ เท่าเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของประเทศที่กำลังพัฒนาที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งพอที่จะสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น โดยปกติประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีรายได้ต่อบุคคลต่ำ มีผลผลิตและรายได้ต่อบุคคลเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำและช้ามากผิดกับประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีรายได้ต่อบุคคลสูงและมีอัตราการเพิ่มของรายได้ต่อบุคคลในแต่ละปี

สูงมาก ฉะนั้นถ้าประเทศที่กำลังพัฒนาปล่อยให้ประเทศเป็นไปตามยถากรรมเช่นนี้โดยไม่มีการพัฒนาประเทศ ความแตกต่างของรายได้ก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อสภาพทางการเงิน การค้าระหว่างประเทศ และอื่น ๆ มากขึ้น ในทำนองเดียวกันระหว่างประชาชนต่างพวกต่างภูมิภาคในประเทศเดียวกัน เมื่อเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในลักษณะคงที่ ถ้าประชากรคนใดคนหนึ่งมีฐานะความเป็นอยู่สูงขึ้น ประชาชนคนอื่น ๆ ก็จะต้องมีฐานะความเป็นอยู่ลดลง และถ้าไม่แก้ไขก็จะเข้าลักษณะที่ว่า “คนรวยยิ่งรวยมากขึ้น คนจนยิ่งจนลง” ในที่สุดความยากแค้นจะกลายเป็นความเคียดแค้นในระหว่างมวลชนในสังคมเดียวกัน ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงพยายามที่จะให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อจะทำให้บุคคลต่าง ๆ ในประเทศมีรายได้สูงขึ้น เมื่อมีรายได้สูงขึ้นมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะสูงขึ้นและช่วยไม่ให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้นระหว่างคนทุกชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนและคนรวย

2. การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยแก้ปัญหาการแทรกแซงสิทธิการเมือง ดังที่ทราบกันอยู่ว่า ในปัจจุบันนี้โลกได้แบ่งสิทธิการเมืองและเศรษฐกิจออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายโลกเสรีและฝ่ายตรงกันข้าม ความด้อยพัฒนาหรือความยากจนอย่างสาหัสจะเป็นมูลเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประเทศด้อยพัฒนาในโลกเสรีกลับกลายเป็นสู่สิทธิตรงกันข้าม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจึงเป็นมาตรการ ที่สำคัญที่จะป้องกันสิทธิตรงกันข้ามของโลกเสรีไว้ได้

3. การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยประเทศชาติให้มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะทำให้ประเทศชาติมีเงินทุนไปใช้จ่ายทำนุบำรุงประเทศได้หลายด้าน ทั้งทางด้านการศึกษา การสาธารณสุขูปโภค และการป้องกันประเทศ ถ้าประเทศใดมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประเทศนั้นจะสามารถผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคได้มากมาย สำหรับใช้ภายในประเทศและยังส่งเป็นสินค้าออก ในโอกาสเดียวกันก็มีเงินทองมาใช้จ่ายในการป้องกันประเทศชาติอีกด้วย

4. การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยเหลือเศรษฐกิจของโลก โดยปกติประเทศที่พัฒนาพยายามที่จะช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือ การศึกษา เทคโนโลยีและผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือนี้เป็นผลให้ประเทศที่กำลังพัฒนามีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถที่จะช่วยเหลือบุคคลโดยเฉลี่ยของโลกมีมูลค่าสูงขึ้น และเมื่อประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนามีรายได้สูงขึ้น ความต้องการในสินค้าและบริการต่าง ๆ จากต่างประเทศจะเพิ่มสูงขึ้นประเทศเหล่านี้จะส่งสินค้าต่าง ๆ จากต่างประเทศได้มากขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าของโลก ประเทศพัฒนา ก็จะขยายสินค้าได้เพิ่มขึ้น อันจะช่วยให้เกิดประโยชน์ทั้งประเทศพัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนาในเวลาเดียวกัน

6.3 หลักเกณฑ์ในการวัดการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นขบวนการหลาย ๆ ด้านที่ก่อให้เกิดทั้งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง สถาบันต่าง ๆ และมีทัศนคติความเชื่อเก่า ๆ ของประชากรไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังนั้น การที่จะจัดว่าประเทศใดเป็นประเทศพัฒนาประเทศใดเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงต้องพิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ประกอบกันไปด้วยดังต่อไปนี้

ก. หลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ

1. รายได้ต่อบุคคล (Per capita income) มาตรฐานที่นิยมใช้

วัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจกันมากประการหนึ่งก็คือ ระดับรายได้ต่อบุคคลซึ่งวัดในมูลค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยกำหนดว่า ประเทศใดที่มีระดับรายได้ต่ำกว่า 600 ดอลลาร์ สหรัฐอเมริกา จัดว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา ประเทศที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 600-1,490 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา จัดว่าเป็นประเทศกึ่งพัฒนา และประเทศที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 1,500 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาขึ้นไป จัดว่าเป็นประเทศพัฒนา ดังนั้นการที่ประเทศใดจะถูกจัดเป็นประเทศพัฒนา กึ่งพัฒนา และกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาก็ถือเป็นเรื่องเปรียบเทียบ เศรษฐกิจของแต่ละประเทศอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นหรือลงอยู่ตลอดเวลา ประเทศใดอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนา ถ้าหากระดับการพัฒนาไม่เจริญก้าวหน้าขึ้น เมื่อเวลาผ่านไปก็อาจจะกลายเป็นประเทศกึ่งพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนาได้ ในทำนองเดียวกัน ประเทศที่อยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนามาก่อน ก็อาจจะกลายเป็นประเทศพัฒนาก็ได้ เช่น เคยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ปัจจุบันเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง ก็เคลื่อนที่เป็นประเทศพัฒนา จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ก็มีไต่มาด้อยมาแต่กำเนิด เช่น ประเทศจีน อินเดีย อียิปต์และประเทศไทย ซึ่งประเทศเหล่านี้เคยมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งโรจน์มาก่อน แต่อารยธรรมเหล่านั้นได้เสื่อมโทรมลงไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมด้วยเหตุนี้ในช่วงระยะเวลา 2-3 ศตวรรษหลัง ๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ ได้กลับกลายเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาไป

อย่างไรก็ตาม การใช้ระดับรายได้ต่อบุคคลอย่างเดียวเป็นเครื่องมือวัดระดับการพัฒนาของประเทศนั้นยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะมีข้อยุ่งยากหลายประการดังต่อไปนี้ คือ

1. ความแตกต่างในด้านวิธีการคำนวณ เนื่องจากรายได้ต่อบุคคลขึ้นอยู่กับวิธีการคำนวณรายได้ประชาชาติและการคำนวณจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศ ถ้าหากว่าประเทศใดคำนวณประชากรผิดพลาดไปจากความเป็นจริง ก็อาจทำให้รายได้ต่อบุคคลสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริงได้ สำหรับการคำนวณรายได้ประชาชาติ ก็นับว่าเป็นปัญหายุ่งยากมาก เนื่องจากการให้คำนิยามหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในแต่ละประเทศแตกต่างกันไป จึงไม่อาจจะนำมาเปรียบเทียบได้

2. การขาดข้อมูลทางสถิติบางประการ เช่น พลเมืองของประเทศกำลังพัฒนาหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าทางการเกษตรออกจำหน่าย และได้นำสินค้าบางส่วนที่ผลิตได้ไปบริโภคในครัวเรือนหรือนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการที่ต้องการโดยตรง ทำให้การประเมินรายได้ประชาชาติต่ำกว่าที่เป็นจริง เพราะไม่ได้มีการคำนวณว่าสินค้าที่ผลิตได้เองใช้บริโภคเป็นมูลค่าเท่าไร ในทำนองเดียวกัน ประเทศที่กำลังพัฒนามักจะมีแม่บ้านเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นผู้ทำงานในบ้านนับตั้งแต่การกวาดบ้าน ภูบ้าน การซักรีดเสื้อผ้า การทำอาหาร และการเลี้ยงบุตร แต่บริการของแม่บ้านเหล่านี้ไม่รวมอยู่ในรายได้ประชาชาติ(ซึ่งแม่บ้านเหล่านี้ไปทำงานที่อื่นก็จะได้รับรายได้เพิ่ม) จึงทำให้รายได้ประชาชาติของประเทศที่กำลังพัฒนาต่ำกว่าความเป็นจริง

นอกจากนั้นการคำนวณรายได้ประชาชาติยังไม่สามารถรวบรวมรายได้ที่เกิดจากการลอบนำสินค้าเข้าและออกนอกประเทศ การค้าของเถื่อนทุกชนิด การค้าฝิ่น เฮโรอีน การคอร์รัปชัน การเป็นโสเภณี ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีแพร่หลายในประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การที่จะเปรียบเทียบรายได้ต่อบุคคลระหว่างประเทศได้ จะต้องมีการเปลี่ยนค่าของเงินในประเทศนั้น ๆ ให้อยู่ในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เมื่อเป็นเช่นนี้อาจจะเกิดปัญหาที่ว่า จะใช้อัตราแลกเปลี่ยนอัตราใด เพราะบางประเทศมีอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราและอัตราแลกเปลี่ยนจะเป็นเครื่องชี้ถึงราคาเปรียบเทียบของสินค้าบริการที่ซื้อขายระหว่างประเทศซึ่งมักจะมีราคาสูงนั้น ไม่ได้แสดงถึงราคาของสินค้าและบริการที่ซื้อขายกันเฉพาะภายในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งสินค้าและบริการเหล่านั้นมักมีราคาถูกลงกว่า เช่น ระบุว่ารายได้ต่อบุคคลในประเทศเท่ากับ 400 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งเงินจำนวนนี้จะมีอำนาจซื้อภายในประเทศไทยมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าและบริการที่ได้ผ่านมาซื้อขายระหว่างประเทศ

4. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่เต็มที่ เนื่องจากบางประเทศมีทรัพยากรจำนวนมาก แต่ยังไม่ได้ขุดค้นขึ้นมาใช้ ดังนั้นรายได้ต่อบุคคลในประเทศจึงต่ำ แต่การที่รายได้ต่อบุคคลต่ำนั้นมิได้แสดงถึงฐานะที่แท้จริงของประเทศอย่างถูกต้อง

5. การเปรียบเทียบรายได้ต่อบุคคลระหว่างประเทศ เป็นการเปรียบเทียบกันทางด้านปริมาณที่คิดออกมาเป็นตัวเงิน แต่ในด้านสวัสดิการแล้วการมีรายได้ต่อบุคคลสูงขึ้นไม่จำเป็นต้องกินดีอยู่ดีเสมอไป เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นบางครั้งเมื่อขยายตัวเร็วเกินไป ทำให้เกิดผลเสียทางสังคมได้ เช่น ปัญหาน้ำเสียและอากาศเป็นพิษ การมีคนอยู่หนาแน่น เกินไปในเขตเมือง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและนิสัยของคน การเอารัดเอาเปรียบกันสังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบั่นทอนการกินดีอยู่ดีของประชากรในประเทศ นอกจากด้านสังคมแล้ว ก็ควรจะพิจารณาถึงด้านการเมือง และสภาพแวดล้อม

อื่น ๆ ประกอบไปได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถจะพิจารณาได้จากระดับรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคลเพียงอย่างเดียว

6. การกระจายรายได้และระดับค่าครองชีพ การที่กล่าวว่าประชาชนในประเทศที่มีรายได้ต่อบุคคลสูง มีความสามารถในการอุปโภคบริโภคและแลกกินดีอยู่ดีเหนือกว่าประชาชนในประเทศที่มีรายได้ต่อบุคคลต่ำนั้น จะต้องพิจารณาถึงการกระจายรายได้และระดับอาชีพประกอบไปด้วย เช่น ประเทศอิหร่านรายได้ต่อบุคคลเท่ากับ 500 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาต่อปี แต่มีการกระจายรายได้ที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ ประชากรที่มีรายได้ต่อบุคคลสูงพัฒนามีอยู่เพียง ร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีก ร้อยละ 93 เป็นประชากรรายได้ในระดับพออยู่พอกินเท่านั้น ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ มีรายได้ต่อบุคคลเท่ากับ 450 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา แต่มีการกระจายรายได้ไม่เหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากันมากนัก กล่าวคือประชากรในประเทศมีระดับรายได้ใกล้เคียงกัน ดังนั้น จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าประชากรในประเทศอิหร่านมีความกินดีอยู่ดีเหนือกว่าประชากรในประเทศฟิลิปปินส์ นอกจากการกระจายรายได้แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงระดับค่าครองชีพในแต่ละประเทศประกอบด้วย เช่น ถ้าอัตราค่าครองชีพในประเทศอิหร่านสูงกว่าประเทศฟิลิปปินส์ร้อยละ 15 ก็ไม่สามารถจะสรุปได้ว่าประชากรในประเทศอิหร่านจะมีความสามารถในการอุปโภคบริโภคเหนือกว่าประชากรในประเทศฟิลิปปินส์ ดังนั้น การที่จะลงความเห็นใด ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาเรื่องการกระจายรายได้และระดับค่าครองชีพประกอบกันไปด้วย

2. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าในขั้นปฐมภูมิ เช่น สินค้าทางการเกษตร การทำเหมืองแร่ การประมง และการผลิตวัตถุดิบอื่น ๆ ดังนั้น ผลผลิตส่วนใหญ่จึงเป็นสินค้าในขั้นปฐมภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าทางการเกษตร และประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็มีการประกอบอาชีพในการผลิตขั้นปฐมภูมิ สำหรับกิจการอุตสาหกรรม การแปรรูปวัตถุดิบและการบริการต่าง ๆ ซึ่งมีอัตราส่วนของการผลิตและการว่าจ้างทำงานในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ปริมาณผลผลิตและการจ้างงานในขั้นปฐมภูมิจะมีอัตราส่วนน้อยลง และจะไปเพิ่มในการผลิตสาขาอุตสาหกรรมและการบริการมากขึ้น

3. ประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิต ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากการผลิตสินค้าและบริการใช้ความรู้ทางวิชาการน้อย ผู้ผลิตส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ความชำนาญ และยังมี การใช้เครื่องมือแบบโบราณอยู่ เครื่องมือเครื่องจักรแบบใหม่ยังมีการใช้กันน้อย เพราะขาดทุนทรัพย์ที่จะซื้อ ซึ่งต่างกับประเทศพัฒนาที่มีประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตสูง เนื่องจากการผลิตได้ใช้ความรู้ความชำนาญประกอบกับมีเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ผลผลิตที่ได้รับจึงมีอัตราส่วนสูงกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา

4. สถาบันการเงินและการใช้เครื่องมือเครดิต ประเทศพัฒนาเป็นประเทศที่มีสถาบันการเงินและธนาคารเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเจริญทางด้านการค้าอุตสาหกรรมและบริการซึ่งมีการใช้เครื่องมือเครดิตกันมาก เช่น เช็ค จดหมายเครดิต ตั๋วแลกเงิน เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันการเงินและธนาคารยังเป็นแหล่งที่จะระดมเงินออม จากประชาชนและใช้เงินออมเหล่านี้เพื่อหาช่องทางในการลงทุน หรือให้ผู้ประกอบการกู้เพื่อการลงทุนผลิตสินค้าและบริการให้มากขึ้น ซึ่งต่างกับประเทศที่กำลังพัฒนาที่ยังมีสถาบันการเงินและธนาคารน้อย และมีอัตราการขยายตัวต่ำ ทั้งนี้เนื่องมาจากประชาชนยังขาดความนิยมในการใช้เครื่องมือเครดิตจะมีใช้กันบ้างเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ และผู้ประกอบการบางคนเท่านั้น

5. ทุกชั้นพื้นฐาน ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีทุนชั้นพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการผลิต การจำหน่าย และการแจกแจงผลผลิตอย่างเพียงพอ ทุกชั้นพื้นฐานนี้ เช่น ถนน การไฟฟ้า การประปา การสาธารณสุข การชลประทาน การพลังงาน เป็นต้น ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ มักจะขาดแคลนทุนชั้นพื้นฐาน เพราะขาดเงินทุน ขาดความรู้ทางวิชาการและเครื่องมืออุปกรณ์ เมื่อประเทศมีการพัฒนาเศรษฐกิจก็สามารถเสริมสร้างปัจจัยต่าง ๆ ในการเสริมสร้างทุนชั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกการพัฒนาต่อไป

ข. หลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นขบวนการที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงต้องรวมหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจไว้ด้วย เช่น

1. ประชากร ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายมีอัตราการเกิดของประชากรสูง และการที่มีทรัพยากรจำกัด จึงทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาการเลี้ยงดูผู้เยาว์ ปัญหาการให้การศึกษาไม่ทั่วถึง ตลอดจนปัญหาทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุขซึ่งมีไม่เพียงพอ

2. โครงสร้างทางครอบครัว ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะมีครอบครัวใหญ่กล่าวคือในครอบครัวหนึ่ง ๆ มักจะประกอบด้วยเครือญาติหลายชั้นมาอยู่ร่วมกัน เมื่อบุตรแต่งงานแล้วก็ยังอาศัยอยู่กับบิดามารดา การมีครอบครัวใหญ่ทำให้เกิดความอบอุ่น การมีลูกหลานมาอยู่รวมกันมาก ๆ ถือเป็นสง่าราศรีของผู้นำครอบครัว แต่การอยู่ในครอบครัวเดียวกันไม่ได้ช่วยให้บุคคลในครอบครัวมีลักษณะเป็นผู้นำ เพราะจะต้องเชื่อฟังคำสั่งจากบุคคลผู้อาวุโสในครอบครัว เงินรายได้ต้องนำมารวมในกองทุนร่วมแห่งเดียวกันและก็ใช้จ่ายในกองทุนนี้เช่นกัน ธรรมเนียมเช่นนี้เป็นอุปสรรคอันสำคัญต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เห็นได้ชัด คือ การออมทรัพย์เพื่อสร้างฐานะของครอบครัวใหม่ก็ทำไม่ได้ การออกไปหางานทำในท้องที่อื่น ๆ ซึ่งแม้จะมีรายได้ดีกว่าก็จะไม่สะดวก เพราะจำเป็นต้องแยกออกไปอยู่ต่างหากครอบครัวเดิมอาจขัดขวาง ทำให้มีการเคลื่อนย้ายทางสังคมน้อยลง หรือการ

ทำงานเพิ่มเติม เพื่อหารายได้เพิ่มก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นใหม่นั้น จะต้องแบ่งให้ผู้อื่น ซึ่งไม่ได้ทำงานได้รับส่วนแบ่งด้วย ผู้ทำงานเองกลับได้ผลตอบแทนไม่เต็มที่ ตรงกันข้ามกับโครงสร้างของครอบครัวในประเทศพัฒนา โดยมากจะมีครอบครัวขนาดเล็ก เมื่อบุตรแต่งงานแล้วก็แยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก ลักษณะของครอบครัวเล็ก จะช่วยส่งเสริมการเป็นผู้นำการรู้จักเก็บออม รู้จักการดิ้นรนเพื่อตัวเอง เป็นการส่งเสริมให้เกิดการผลิตได้ดี

3. โครงสร้างของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับสังคมที่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ กล่าวคือ ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการทำงาน เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง ไม่ควรจะให้ชั้นสังคมในกลุ่มที่ตนเองเกิดมา เป็นอุปสรรคในการก้าวหน้าขึ้นไปให้ทัดเทียมคนอื่น ชั้นสังคมในสมัยนี้ส่วนมากเกิดมาจากความเหลื่อมล้ำต่ำสูงทางฐานะทางเศรษฐกิจเป็นส่วนมาก ชั้นสังคมที่มีบทบาทต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ชนชั้นกลาง ซึ่งชนชั้นกลางโดยทั่วไป หมายถึงผู้มีอาชีพทางพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม นักวิชาการ ช่างฝีมือ ฯลฯ ผู้มีอาชีพและรายได้ต่ำกว่าชนชั้นกลาง จะต้องได้รับโอกาสเต็มที่ในการที่จะยกระดับตัวเองให้ขึ้นไปอยู่ในชั้นนี้โดยการศึกษา ฝึกงาน และโอกาสได้รับทำงานตามความสามารถ ถ้าหากความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ระหว่างชนชั้นมีมาก ชนชั้นกลางจะมีอำนาจน้อย เพราะชนชั้นถดถอยลงมามีฐานะต่ำเกินไปที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมความรู้ ความชำนาญที่จำเป็นสำหรับทำงานในระดับชนชั้นกลาง พวกนี้จะถูกละทิ้งและยากจนไม่มีที่สิ้นสุด ในประเทศที่กำลังพัฒนาชนชั้นต่ำจะมีมาก ชนชั้นกลางมีน้อย และไปโตอยู่ที่อีกชั้นหนึ่ง คือ พวกข้าราชการ และโดยเหตุที่ว่ามีโอกาสน้อยเพราะความยากจน การที่จะเข้าไปอยู่ในชนชั้นกลางนั้นทำได้ยากทางที่จะหลุดพ้นไปได้ก็มีทางเดียว คือ เข้าทำราชการ ซึ่งอาจเป็นฝ่ายผลเรือน หรือฝ่ายทหาร ตำรวจ ผลสุดท้ายก็คือ จะไม่มีใครทำอาชีพอะไรเป็น นอกจากทำนา เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ อย่างเป็นอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ ส่วนชนชั้นกลางนั้นชาวจีนเข้ามาทำให้จนหมด ทางที่จะส่งเสริมการขยายตัวของชนชั้นกลางได้ทางหนึ่ง ก็คือ การจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้ที่ออกไปทำอาชีพในส่วนธุรกิจเอกชน จัดการศึกษาออกระบบให้บุคคลอาชีพต่าง ๆ ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มวิทยฐานะและความรู้ในการประกอบอาชีพให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4. ทัศนคติและความเชื่อมั่นในตนเอง ประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนามักจะไม่มีทัศนคติเป็นของตนเอง มักกระทำตามผู้อื่นโดยไม่มีเชื่อมั่นในตนเอง เช่น กระทำตามผู้นำในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการปลุกพืช เลี้ยงสัตว์ และการซื้อสิ่งของอุปโภคบริโภค โดยไม่คำนึงถึงสภาพและความเหมาะสมของครอบครัว ขาดความขยันหมั่นเพียรในเหตุผลการประกอบกิจการงาน การตัดสินใจขาดหลักเกณฑ์และไม่คำนึงถึงสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

5. ลักษณะของสังคม สังคมในประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นสังคมที่ล้าสมัยการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจน ครอบครัวจำเป็นต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น เมื่อได้กำเนิดบุตรหลานขึ้นมาก็ต้อง

เลี้ยงดู ให้การศึกษา การฝึกฝนอาชีพ การรักษาพยาบาลกันเอง โดยหัวหน้าครอบครัวต้องรับภาระหลายอย่างพร้อม ๆ กัน ไม่เพียงแต่หัวหน้าครอบครัวเท่านั้น อาชีพการงานต่าง ๆ ในสังคมแบบนี้จำเป็นต้องปนเปกันไปด้วยตลอด เช่น พระสงฆ์ นอกจากจะต้องศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเทศน์สั่งสอนชาวบ้านแล้วยังทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือ เป็นหมอ ตลอดจนในสมัยก่อนก็ยังคงเป็นครูฝึกอาวุธให้แก่ลูกบ้านไว้ต่อสู้กับข้าศึกอีกด้วย ต่อมาเมื่อการคมนาคมสื่อสารดีขึ้น หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ เริ่มมีสถาบันมารับภาระไปบ้าง แต่ก็ยังให้บริการได้ไม่เต็มที่ ภาระหน้าที่ของบุคคลในระยะนี้จึงยังคงต้องปะปนเป็นบางส่วน ผิดกับประเทศพัฒนาที่มีการแบ่งหน้าที่การงานและความรับผิดชอบ ระหว่างสถาบันต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น สถาบันทางการเมือง การบริหาร การเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม แต่ละสถาบันมีหน้าที่ความรับผิดชอบภายในขอบเขต นอกจากนั้นยังมีกลุ่มอิทธิพลในสังคม เช่น สหภาพแรงงานสหกรณ์ และองค์การอื่น ๆ ซึ่งมีบทบาทในการชี้แนวทางเชิงนโยบายแก่รัฐบาล เป็นตัวแทนจะปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมให้แก่ประเทศชาติอีกด้วย

6. ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างเมืองกับชนบท ความห่างไกลและขาดการต่อกับโลกภายนอกรวมทั้งความเป็นอยู่กับอิทธิพลของธรรมชาติ ทำให้ลักษณะสังคมในชนบทของประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นสังคมที่หยุดนิ่ง ชนบทธรรมเนียมนิยมเก่าและความยึดถือแน่นแฟ้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง ตรงกันข้ามกับสังคมในเมือง ซึ่งมีการติดต่อและเกี่ยวข้องกันภายนอก ส่วนมากจะเป็นระหว่างบุคคลกับสิ่งของที่คนสร้างขึ้นไม่ใช่ธรรมชาติ สิ่งนี้ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนในเมืองจำเป็นต้องมีการรับรู้และตัดสินใจอย่างมีระบบและรู้จักแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบทางสังคมที่แน่ที่แน่นอน ละทิ้งชนบทธรรมเนียมนิยมและความเคยชินที่ได้รับมาจากครอบครัว ชั้นสังคม ศาสนา และข้อห้ามต่าง ๆ ทำให้คนเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงตัวเอง มีความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าผิดกับประเทศพัฒนาซึ่งสามเหลี่ยมล้ำต่ำสูงระหว่างเมืองกับชนบทมีน้อยมาก

7. วัฒนธรรม ความแตกต่างของมนุษย์ชาติต่าง ๆ นั้น มิใช่แต่เพียงระดับของความเจริญก้าวหน้าของสังคมเท่านั้น แต่ยังอาจจะแบ่งแยกได้ตามหมวดหมู่ของวัฒนธรรมประจำหมู่ หรือประจำชาติซึ่งผิดตัวเองอยู่ในสังคมอย่างแน่นหนา และส่งผ่านไปเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน วิถีทางที่สำคัญของการสืบต่อวัฒนธรรมก็คือ การอบรมสั่งสอนเด็ก ซึ่งต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นประเพณี และเปลี่ยนแปลงได้ช้ามาก ความแตกต่างของวัฒนธรรมประจำชาติ อาจจะมีมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนากับประเทศพัฒนา แต่นักจิตวิทยาสังคมยังสามารถค้นพบว่า คุณลักษณะของชาวเดนมาร์กข้อหนึ่งคือ มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าของประเทศเดนมาร์ก และทำนองเดียวกันลักษณะความต้องการทำงานอย่างไม่หยุด และทำให้ดีสมบูรณ์แบบของชาวเยอรมันก็มีส่วนอธิบายถึงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศเยอรมนี แต่ยังไม่ทราบผลสะท้อนของลักษณะ

บางอย่างที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ความรู้สึกถึงความสำคัญงานเปรียบเทียบกับความสำคัญของพิธีกรรมทางศาสนา ความรู้สึกที่มีต่อเวลา ต่อเพื่อนร่วมงาน ฯลฯ

วัฒนธรรมยังมีผลสะท้อนไปถึงความรู้สึกกับผิดชอบ และบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีฐานะและอาชีพต่าง ๆ กัน สิ่งเหล่านี้ถูกถ่ายทอดให้แก่กันด้วยการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แต่ปัจจุบันนี้อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูมีผลน้อยลงกว่าเดิม เด็กที่ไปโรงเรียนมักจะเปลี่ยนแปลงไป ถูกอิทธิพลของเพื่อนวัยเดียวกันและครูแก้ไขขัดดัดแปลงรากฐานทางวัฒนธรรมที่ได้รับครอบครัว นอกจากนี้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมยังช่วยแก้ไขอิทธิพลของการอบรมสั่งสอน ได้แก่ ความต้องการเลียนแบบแผนการบริโภคของผู้อื่น สิ่งนี้อาจจะมีผลดีคือทำให้เกิดมานะในการทำงานหารายได้และติดขาดจากวัฒนธรรมเก่า

8. ความต้องการเป็นผู้ประสบความสำเร็จ เฮเกน กล่าวว่าสังคมที่ล่าในประเทศที่กำลังพัฒนา มักจะมีผลต่อเนื่องกันในอนาคตด้วย ลักษณะของการปกครองแบบการใช้อำนาจและถ่ายทอดกันไปสู่อายุที่โตไปด้วย การอบรมเลี้ยงดูที่เคร่งครัด มีการข่มขู่ใช้อำนาจและการลงโทษจากผู้มีอาวุโสสูงไปสู่ผู้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ใหญ่ไปสู่เด็กทารกที่จะทำลายวัฒนธรรมเก่าและชั่วร้ายเช่นนี้ได้ นั้นจะต้องพยายามส่งเสริมให้เด็กมีความมานะที่จะทำงานให้ได้เป็นผลสำเร็จด้วยความสามารถของตนเอง เฮเกน กล่าวอีกว่าโดยธรรมชาติแนวโน้มในทิศทางนี้ก็เกิดขึ้นเองอยู่แล้ว เด็ก ๆ จะขาดความนับถือผู้ใหญ่ ความเกลียดชัง กลายเป็นความต้องการอิสระและความต้องการเป็นอิสระนี้จะนำไปสู่ความพยายามทำงานหาความสำเร็จ เพื่อพิสูจน์ว่าตนเองสามารถพึ่งตนเองได้ เด็กประเภทนี้จะกลายเป็นกำลังสำคัญของชนชั้นกลาง ส่วนผู้ใหญ่หัวเก่าก็จะมีอิทธิพลน้อยลงและล้มตายไปในที่สุด

9. สถาบันทางวัฒนธรรม ประเทศที่กำลังพัฒนามักจะประสบปัญหาความล้มเหลวทางวัฒนธรรม และยังมีสถาบันทางสถาบันที่ล่าหลังตั้งอยู่ในประเทศ วัฒนธรรมที่ล่าหลังทำให้เกิดข้อจำกัดรั้งหลวง มีการกดขี่ข่มเหง การเอารัดเอาเปรียบของเจ้าของที่ดิน ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การบริโภค ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับผลผลิต การจำแนกแจกจ่าย การบริโภค ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีบุคคลส่วนหนึ่งที่จะมองเสียเปรียบ สิ่งเหล่านี้มักจะถือว่าเป็นสิ่งที่แตะต้องมิได้ และอยู่เหนือการวิพากษ์วิจารณ์

สรุป การพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือประเทศที่กำลังพัฒนา จำเป็นต้องพิจารณาจากหลาย ๆ ด้านประกอบกัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจซึ่งจะพิจารณารายได้ต่อบุคคล โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิต สถาบันการเงินและการใช้เครื่องมือเครดิต การมีทุนขั้นพื้นฐาน และยังคงพิจารณาจากหลักเกณฑ์นั้น ๆ ที่มีใช้ทางเศรษฐกิจประกอบกันไปอีกด้วย เช่น ด้านประชากร โครงสร้างของครอบครัว โครงสร้างของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ทศนคติและเชื่อมั่นในตนเอง ลักษณะของสังคมความเหลื่อมล้ำต่ำสุดระหว่างเมืองกับชนบท วัฒนธรรม ความต้องการเป็นผู้ประสบความสำเร็จ และสถาบันทางวัฒนธรรม เป็นต้น

6.4 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเพื่อประสิทธิภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน

โดย วิทยากร เชียงกูล

คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

นโยบายเปิดเสรีรับการลงทุนการค้าต่างประเทศมีทั้งข้อดีและข้อด้อย

นโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการลงทุนและการค้ากับต่างประเทศอธิบายว่า เนื่องจากไทยเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกหรือส่วนหนึ่งในกระบวนการ **โลกาภิวัตน์** คนไทยจึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากต้องใช้นโยบายเปิดเสรีต้อนรับการลงทุนและการค้าจากต่างชาติ และพยายามแข่งขันให้ชนะเขา ความที่แนวคิดนี้แพร่หลายมากจนทำให้คนทั่วไปรับรู้ทางเดียว และเข้าใจว่าการพัฒนาประเทศมีหนทางเดียวคือทางนี้เท่านั้น แต่นี้เป็นเพียงแนวคิดการพัฒนาแนวทางหนึ่งที่เผยแพร่และครอบงำโดยชนชั้นนำจากประเทศมหาอำนาจ ที่ชนชั้นนำไทยส่วนใหญ่เห็นด้วย เนื่องจากพวกเขาล้วนได้รับการศึกษาแนวตะวันตกและเพราะมีผลประโยชน์ร่วมด้วย แนวคิดนี้เป็นแนวคิดแบบสุดโต่งที่มองแต่ด้านผลดีของการเปิดเสรีเพียงด้านเดียว ทั้งที่การเปิดเสรีเร็วเกินไปหรือมากเกินไปมีผลเสียต่อประชาชนไทยส่วนใหญ่ซึ่งยังอ่อนแอ ไม่พร้อมที่จะแข่งขันแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ในตอนนี้ได้ แม้แต่คำว่า **โลกาภิวัตน์** (Globalization) ก็ถูกใช้ในความหมายทางบวกอย่างสุดโต่ง เหมือนกับเป็นความทันสมัยที่ทุกประเทศทุกคนควรมุ่งไปสู่ แต่คำนี้ความจริงมีความหมายเพียงแค่กระบวนการที่ระบบการผลิตการค้าแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมขยายตัวข้ามชาติได้อย่างเสรีในลักษณะเดียวกันทั่วโลก ทำให้เศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ มีความสัมพันธ์พึ่งพาการลงทุนและค้าขายกันมากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกที่ขึ้นอยู่กับบริษัททุนข้ามชาติขนาดใหญ่ 500 แห่งมากขึ้น

กระบวนการโลกาภิวัตน์ จึงมีทั้งผลดีและผลเสีย ไม่ได้มีแต่ผลดีด้านเดียว เราสามารถวิพากษ์หรือแม้แต่คัดค้านโลกาภิวัตน์อย่างสุดโต่ง และเสนอการพัฒนาทางเลือกอื่น ๆ เช่น การพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (เศรษฐกิจพอเพียง) การพัฒนาเพื่อความสุขประชาชาติ และเพื่อความยั่งยืนเป็นด้านหลัก โดยที่ยังคงมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ในระดับที่จำเป็นได้

การที่รัฐบาลไทยมีนโยบายเปิดเสรีทางการลงทุนและการค้าอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว มีทั้งผลดีและผลเสียสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ ในฐานะที่เราเป็นประเทศที่พัฒนาทุนนิยมทีหลังและเป็นทุนนิยม **ด้อยพัฒนาหรือทุนนิยมบิรวาร** การเปิดเสรี (โดยเฉพาะการทำสัญญาเปิดเสรีทางการค้าระหว่าง 2 ประเทศ คือ ไทยกับประเทศที่เศรษฐกิจใหญ่กว่า มากเกินไปหรือเร็วเกินไป จะทำให้ไทยในฐานะประเทศที่

เล็กกว่า มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจน้อยกว่า และโดยเฉพาะในสาขาเกษตร สาขาอุตสาหกรรมขนาดกลางขนาดย่อมที่ประชาชนส่วนใหญ่ของไทยยังมีประสิทธิภาพและอำนาจต่อรองต่ำกว่าประเทศคู่สัญญาที่ใหญ่โตกว่า จะทำให้ประชาชนไทยเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ มากกว่าจะได้ประโยชน์

ควรเปิดเสรีอย่างมีจังหวะก้าวและคำนึงถึงประโยชน์ประชาชนส่วนใหญ่

จริงอยู่ที่การเปิดประเทศก็มีส่วนที่ดีอยู่ด้วยเช่นกัน แต่น่าจะเป็นการเปิดเสรีในระดับที่เหมาะสม ให้ต่างชาติมาลงทุนหรือค้าขายในสินค้าที่เรายังไม่เป็น หรือไม่เก่งพอ หรือที่เราขาดแคลน จำเป็นต้องใช้เพื่อทำให้เรามีโอกาสเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ มีโอกาสลงทุนได้มากขึ้น เร็วขึ้น มีสินค้าและบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีการศึกษาเพื่อประเมินผลดี ผลเสีย สำหรับคนส่วนใหญ่อย่างรอบคอบ โดยเฉพาะเมื่อข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้ากับบางประเทศให้ผลดีสำหรับคนบางกลุ่ม เช่น นายทุนอุตสาหกรรม รถยนต์ ธุรกิจโทรคมนาคม และให้ผลเสียสำหรับคนกลุ่มอื่น เช่น เกษตรกร จะต้องมีการชั่งน้ำหนักในระดับประเทศอย่างรอบคอบโดยคิดถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก สมมุติว่าชั่งน้ำหนักแล้ว ประเทศจะได้ประโยชน์มากกว่าก็ต้องเพิ่มการเก็บภาษีจากธุรกิจที่ได้ประโยชน์ มาจุนเจือช่วยเหลือธุรกิจที่เสียประโยชน์ ก่อนอื่น ประเทศไทยจะต้องรู้จักตัวเองว่ามี จุดแข็ง จุดอ่อนอะไร รู้จักการต่อรองและเปิดให้มีการลงทุน และการค้าขายกับต่างชาติในขอบเขต และในลักษณะที่เหมาะสม กับสถานการณ์ที่เป็นจริงของประเทศ และเป็นการเปิดรับการลงทุนและการค้าที่มุ่งให้ประโยชน์กับคนส่วนใหญ่มากกว่าเพื่อประโยชน์ของทุนต่างชาติ และทุนขนาดใหญ่ฝ่ายเดียว เวทีองค์การค้าโลกและเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เป็นเรื่องของการผลักดันและการต่อรองกันอยู่ตลอดเวลา การที่รัฐบาลอ้างกับประชาชนว่า เราถูกเขาบีบบังคับให้เปิดเสรีเหมือนกับประเทศอื่น ๆ ทุกประเทศเป็นเรื่องไม่จริง เพราะจริง ๆ แล้ว แต่ละประเทศก็ต่อรองเรื่องการเปิดเสรีทางการค้า (และการลงทุน) อย่างมีขอบเขต มีจังหวะขั้นตอน รัฐบาลที่คำนึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ จะต้องรู้จักต่อรองเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนในประเทศ มากกว่าจะรีบร้อนเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนแบบเหมารวม ซึ่งอำนาจประโยชน์ต่อบริษัทยักษ์ใหญ่ทุนข้ามชาติและบริษัทยักษ์ใหญ่ของไทยมากกว่าประโยชน์ของประชาชนไทยส่วนใหญ่

การสร้างชุมชนและประเทศให้เข้มแข็ง

แม้ว่าทิศทางใหญ่ของการพัฒนาเศรษฐกิจโลก คือ การเรียกร้องผลักดันให้ทุกประเทศต้องเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ละประเทศก็ยังมีเวลา มีจังหวะขั้นตอนที่จะต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนอยู่ไปได้อีกระยะหนึ่ง โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาซึ่งอ้างได้ว่า การรีบเปิดประเทศเร็วเกินไปจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศตนซึ่งเสียเปรียบประเทศร่ำรวยอยู่แล้วต้องเสียเปรียบเพิ่มขึ้น

ดังนั้นสิ่งที่ต้องรีบทำ คือ เราจะต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน เข้มแข็งพอที่จะแข่งขันรับมือกับการเปิดเสรีทางการลงทุนการค้าที่จะมาถึงในอนาคต ได้ดีกว่าการรีบเปิดเสรีในสภาพที่เรายังอ่อนแอและไม่พร้อม

ปัจจัยที่จะช่วยให้ชุมชน (ทั้งในชนบทและในเมือง) เข้มแข็ง

1) มีประชาชนที่มีความรู้และจิตสำนึกเพื่อสังคมส่วนรวม

ความรู้ในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ความรู้ที่ได้มาจากระบบโรงเรียนเท่านั้น หากเป็นความรู้จากครอบครัว , ชุมชน สื่อสารมวลชนและสภาพแวดล้อมทั่วไป ที่ประเทศควรส่งเสริมให้ประชาชนได้สนใจและมีโอกาสศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างสะดวกโดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำ โดยเฉพาะความรู้ในการที่จะพัฒนาตนเองและสังคมได้ ด้านหนึ่งควรวิจัย รื้อฟื้นและประยุกต์ใช้ใหม่ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย อีกด้านหนึ่งคือการวิจัยและเผยแพร่ความรู้สมัยใหม่จากประเทศต่าง ๆ อย่างวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ รู้จักการนำความรู้ที่เป็นสากลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของประเทศไทย ไม่ใช่การท่องจำ ลอกเลียนแบบตะวันตกมาทั้งดุ้น การจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นความรู้ทางวิชาชีพ เพื่อหางานที่จะได้ผลตอบแทนสูงสุด มีข้อจำกัดว่า ทำให้เกิดการแข่งขันแบบแพ้คัดออก ดังนั้นถึงประเทศจะคัดได้คนเก่งคนฉลาดส่วนน้อย พวกเขาก็มีแนวโน้มจะเก่งแบบปัจเจกชน แต่ทำงานทีมีเวิร์คทำงานร่วมกับคนอื่นไม่เก่งหรือคิดและทำเพื่อตัวเองมากกว่าเพื่อส่วนรวม เราควรจัดการศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ประชาชนมีความรู้แบบใช้งานได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านอารมณ์ (EQ) และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม คือฉลาดมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เข้าใจความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาตัวรอดตามลำพังด้วย จึงจะเป็นความรู้คู่กับจิตสำนึกที่ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งได้

2) ประชาชนมีปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดินและทุนทรัพย์ของตนเอง หรือสามารถเช่า เช่าซื้อได้โดยใช้ต้นทุนไม่สูงเกินไป ปัจจัยการผลิตเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพและพัฒนาตนเอง การกระจายปัจจัยการผลิตและทรัพย์สินให้เป็นธรรมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะช่วยให้การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เป็นจริงได้อย่างยั่งยืน การที่รัฐบาลยังไม่ได้ปฏิรูปด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ เช่น ปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูประบบภาษีอากรและการคลัง ฯลฯ และได้แต่ใช้วิธีการกระจายการให้สินเชื่อไปสู่ชนบทไม่ใช่วิธีการที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้เป็นเพียงการกระจายรายได้ระยะสั้นและการสร้างหนี้เพิ่มขึ้นมากกว่า

3) ชุมชนมีทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค สาธารณสุขและการจัดตั้งองค์กรของชุมชน

ชุมชนที่ยังมีป่าไม้เหลือ หรือมีแหล่งน้ำ มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี มีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มองค์กรช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์ ย่อมมีโอกาสพัฒนาได้มากกว่า หรืออีกนัยหนึ่งคือ แข็งแรงกว่าชุมชนที่ขาดแคลนสิ่งเหล่านี้ เพราะการพึ่งพากันอย่างเสมอภาคและการร่วมมือกัน จะทำให้ปัจเจกชนทำงานได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้นแนวนโยบายพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบสุดโต่ง อาจยังเป็นการทำลายให้ชุมชนอ่อนแอลง

4) มีการกระจายทรัพย์สินและรายได้ การศึกษา ฐานะทางสังคม ในหมู่สมาชิกของชุมชน **อย่างเป็นธรรม** ไม่มีการผูกขาดใช้อำนาจบาตรใหญ่ การค้ากำไรเกินควร ความเป็นเครือญาติ หรือความสามัคคี ช่วยเหลือกันค่อนข้างดี เป็นประชาธิปไตย นี่คือนโยบายที่ควรรักษาไว้หรือรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ แต่ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบแสวงอำนาจ ผลประโยชน์จากส่วนกลางมักเข้าไปทำลายมากกว่าจะสนับสนุนจึงควรปรับแนวคิดในเรื่องนี้เสียใหม่

5) **เป็นชุมชนที่สมาชิกมีความตื่นตัวเป็นพลเมืองดี** ดูแลช่วยเหลือกันไม่ให้คนในชุมชนติดยาเสพติด เหล้า การพนัน อบายมุขต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นช่องทางที่จะทำให้ชีวิตคนตกต่ำลง และชุมชนอ่อนแอ ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ ซึ่งต่างจากวิถีคิดของรัฐบาลที่เน้นแต่เรื่องกฎหมาย การเพิ่มตำรวจ การแก้ปัญหาแบบราชการรวมศูนย์สั่งการจากบนลงล่าง

การรื้อฟื้นและพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมเพื่อสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ของแต่ละกลุ่มชนทางวัฒนธรรมที่ได้จากการเรียนรู้การปรับตัว และการมีประสบการณ์ ในการดำรงชีพ และพัฒนาตนเองและสังคม จะเรียกว่า ความรู้แบบองค์รวมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมก็ได้

ปัจจุบันเรากล่าวถึงใช้ “ภูมิปัญญาไทย” ในฐานะที่เป็นการพัฒนาทางเลือกที่ต่างไปจากแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกมากขึ้น แต่คำว่า “ภูมิปัญญาไทย” ในที่นี้ ควรมองในแง่เป็นลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของคนไทยจากอดีตถึงปัจจุบันที่มีการผสมผสานจากกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมต่าง ๆ หลากหลาย ไม่ควรมองอย่างแคบ ๆ เรื่องชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรมแบบบริสุทธิ์ ซึ่งไม่ได้มีอยู่จริง และการมองแบบแคบ ๆ อาจทำให้เกิดอคติ, ความหลงชาติได้ ดังนั้นถ้าจะเรียนกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น แทนภูมิปัญญาไทยก็น่าจะได้ การจะพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์สูงสุดในยุคปัจจุบัน น่าจะอยู่ที่การรู้จักประยุกต์ใช้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาของที่อื่น ๆ รวมทั้งวิทยาการตะวันตก (ที่ถลันกรองแล้ว) ให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

การรื้อฟื้นและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในยุคปัจจุบัน

มีประเด็นที่เราน่าจะเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างน้อย 3 ประเด็นคือ

1. **ความรู้ความสามารถในการดำรงชีพและพัฒนาอารยธรรมของชาวไทยตั้งแต่พันปีที่แล้ว** ในยุคก่อนที่เราจะรับเศรษฐกิจศาสตร์และวัฒนธรรมทุนนิยมตะวันตก มาเป็นตัวกำหนดค่านิยมและทิศทางการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบัน คนไทยมีภูมิปัญญาในการรู้จักการทำมาหากินแบบเกษตรเพื่อยังชีพอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น รู้จักทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีพันธุ์พืชหลากหลายชนิดที่เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นและความหลากหลายช่วยป้องกันโรคระบาด มีระบบชลประทานท้องถิ่น ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสมุนไพรปราบศัตรูพืช ฯลฯ

คนในสมัยก่อนปลูกพืช เลี้ยงปลาไก่ ฯลฯ หลากชนิด ซึ่งนอกจากจะใช้ประโยชน์ได้หลายทางแบบเกื้อกูลกันแล้ว ในแง่ของการผลิตไม่เสียดายมาก เมื่อพืชผลชนิดใดชนิดหนึ่งเสียหายก็ยังมีพืชชนิดอื่น ๆ ได้กินอยู่ โรคภัยก็น้อยด้วย นี่คือ ภูมิปัญญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือพึ่งตนเองได้เป็นหลัก สิ่งใดที่ขาดแคลนก็เอาของที่มีเหลือเพื่อไปแลกเปลี่ยนกันกับคนอื่นหรือหมู่บ้านอื่น ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ใช้สอยมากกว่าการค้าเพื่อหวังกำไรอย่างไรในยุคการพัฒนาแบบทุนนิยม การผลิตแบบเกษตรพึ่งตนเองนี้ทำเพื่อพอกินมากกว่าเพื่อหวังขายให้ร่ำรวย จึงไม่ได้ทำลายธรรมชาติ หรือ กดขี่แรงงานคนมากเท่ากับการผลิตยุคทุนนิยมที่เน้นการผลิตเพื่อขายหากำไร

2. **คนไทยสมัยก่อนเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามา ไม่ได้ยึดความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ส่วนตัวอย่างเคร่งครัด แต่มองเรื่องการแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การใจกว้าง ความยุติธรรมเป็นเรื่องสำคัญ** ดังจะเห็นได้ว่า การแลกเปลี่ยนในชนบทสมัยก่อนนั้น เป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ใช้สอยแบบฉันทน์เพื่อน ฉันทน์ญาติ คือ แลกกันง่าย ๆ ให้พอสมน้ำสมเนื้อ ไม่ได้คิดเล็กคิดน้อยอย่างละเอียดลออแบบมุ่งหากำไรกันทุกบาททุกสตางค์ คนไทยสมัยก่อนนิยมการแลกเปลี่ยนค้าต่อสินค้าโดยไม่ต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางด้วยซ้ำ การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน ก็เป็นแบบง่าย ๆ การให้ความช่วยเหลือคนจนกว่าขาดแคลนกว่า เป็นเรื่องของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ทำได้เป็นปกติ เพราะคนส่วนใหญ่อยู่ในสังคมหมู่บ้านที่คนเป็นเครือญาติและเพื่อนฝูง มีความเป็นกันเองและปฏิบัติต่อกันแบบมีน้ำใจดีใจดี ถ้ามองในแง่ของการพัฒนาทางสังคม ก็ถือได้ว่า คนสมัยก่อนมีการพัฒนาทางสังคมที่มีคุณภาพมากกว่าคนยุคปัจจุบัน

3. **คนไทยสมัยก่อนการพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตก รู้จักใช้เทคโนโลยีการผลิตและการบริโภคแบบเรียบง่าย แต่มีปัญญา เน้นความกลมกลืน ความสมดุลของธรรมชาติ** คนสมัยก่อนโดยเฉพาะระดับหมู่บ้านยังมองว่า ชีวิตเป็นองค์รวมของการทำมาหากิน และการ

ชื่นชมกับชีวิต การดูแลครอบครัว เครือญาติ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน การทำบุญสุนทาน การหาความสุขจากการละเล่นและศิลปวัฒนธรรม คนไทยสมัยก่อนไม่ได้มองเรื่องการทำมาหากิน หรือ เศรษฐกิจแบบแยกส่วน ไม่ได้มีค่านิยม เน้นการแข่งขันกันหาเงิน การแสวงหาบริโภคสูงสุดแบบตัวใครตัวมันเหมือนคนในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรม แต่มองเศรษฐกิจเพียงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่มีหลายด้าน คือ มีด้านทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย คนไทยสมัยก่อนดูแลรักษาต้นไม้ใหญ่ สัตว์ใหญ่ รักษาป่าได้ดี พวกเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีบุญคุณ จึงสร้างให้เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มีข้อห้าม ขนบธรรมเนียมพิธีเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มาก หากมองแนววิทยาศาสตร์แบบที่อ้อ ๆ ก็อาจคิดว่าคนไทยสมัยก่อนล้าสมัย เชื้ออะไรมั่งงาย แต่ถ้าเรามองในแง่สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาอย่างใจกว้าง เราจะเห็นได้ว่าคนสมัยก่อนอยู่กับธรรมชาติและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ดีกว่าคนในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ความโลภบดบังตา คือพวกเขารู้จักพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable) ในสมัยที่ยังไม่ได้มีการใช้ศัพท์คำนี้กัน ถึงคนปัจจุบันจะมีความรู้สมัยใหม่เกี่ยวกับเรื่องการไม่ควรทำลายธรรมชาติ แต่บ่อยครั้งที่ความโลภ ความต้องการหาเงินทอง การบริโภคสูงสุดบดบังตา ทำให้พวกเขาไม่ได้สนใจ ไม่ได้เอาใจใส่เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติเหมือนคนสมัยก่อน ซึ่งเขาเอาใจใส่ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ช่วยให้สังคมอยู่รอดมาได้ตลอด ขณะที่ความรู้ใหม่ ๆ แบบตะวันตกที่คนไทยปัจจุบันพยายามเรียนรู้ กลายเป็นเพียงเครื่องมือให้คนกลุ่มน้อยที่ร่ำรวยใช้เอาเปรียบคนส่วนใหญ่และทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากกว่า

การรื้อฟื้นและประยุกต์ใช้ในสังคมสมัยใหม่

เราน่าจะกลับไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เช่น เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจแบบชาวพุทธ ที่เน้นการบริโภคพอประมาณ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกษตรและสาธารณสุขทางเลือก เช่น การทำเกษตรแบบอินทรีย์ การบริโภคอาหารพื้นบ้าน และสมุนไพรที่เป็นประโยชน์ การใช้พลังงานทางเลือก ฯลฯ และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมยุคใหม่ของไทยอย่างจริงจัง เพราะน่าจะเป็นทางเลือกของการพัฒนาที่ดีกว่าทุนนิยมอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภค พึ่งการค้ำการลงทุนจากต่างชาติเป็นสัดส่วนสูง แนวทางพัฒนาแบบสร้างปัญหาทางการเมืองสังคม และการเป็นหนี้มากเกินไป สร้างความไม่สมดุลและความขัดแย้งระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มขึ้น การแก่งแย่งแข่งขันชิงดีชิงเด่น เอาวัดเอาเปรียบ ทุจริตฉ้อฉล ยาบ้าระบอบ ฯลฯ การรื้อฟื้นและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมองอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เลือกส่วนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยสมัยใหม่ที่เรามีประชากรมากขึ้น มีทรัพยากรลดลง และรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับความรู้ที่เป็นสากลในโลกปัจจุบัน การกล่าวถึงภูมิปัญญาไทยแบบหวงหวาดดีดอาจไม่สอดคล้องกับความจริง เพราะประชากรเพิ่มขึ้นสูงกว่าเมื่อ 50 – 100 ปี ที่แล้วมาก ทรัพยากร เช่น ป่าไม้ลดลงไปมาก และคนยุคปัจจุบันต้องเรียนรู้และใช้ชีวิตสัมพันธ์กับคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมมากกว่าก่อน แต่ก็อยู่ในวิสัยที่จะรู้จักเลือกและพัฒนาภูมิปัญญาและจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

ในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในประเทศไทยยุคใหม่ อย่างมุ่งให้เกิดทั้งประสิทธิภาพ เป็นธรรม และอย่างยั่งยืนคู่ขนานกันไป ได้ ปัญหาคือ ทางการกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เศรษฐกิจพอเพียง สาธารณสุข ทางเลือก เกษตรทางเลือก เหมือนเป็นเพียงส่วนย่อย ๆ เป็นโครงการย่อย ๆ แต่แนวนโยบายใหญ่ในการพัฒนาประเทศทั้งประเทศยังคงเน้นเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบมุ่งทำลายทรัพยากรเพื่อกอบโกยผลกำไรของภาคเอกชนเป็นด้านหลัก

การจะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ต้องปฏิรูปทางโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของประเทศด้วย

เนื่องจากคนในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศต้องสัมพันธ์กับระบบการเมืองที่ภาครัฐมีอำนาจบทบาทสูง สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดและระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน และสภาพแวดล้อมทางสังคมอื่น ที่มีบทบาทต่อสมาชิกในชุมชนสูง และหลายเรื่องเป็นสิ่งที่ขัดแย้งและหรือบั่นทอนความเข้มแข็งของชุมชน

ดังนั้นการจะพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง จึงจะต้องคิดไกลถึงการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมด้วย จึงจะสามารถจัดให้มีกระจายสิทธิอำนาจทางการเมืองและสังคม สูประชาชนส่วนใหญ่ได้ การจะทำเช่นนั้นข้อสำคัญคือ ต้องหาวิธีการทำให้ภาครัฐคือนักการเมืองและราชการเล็กกล ภาคสังคมประชาคือองค์กรประชาชนต่าง ๆ เข้มแข็งขึ้น ทำให้กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจเกิดการพัฒนาคู่สมดุ การแข่งขันที่เป็นธรรม ทำให้สังคมเกิดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสันติวิธี เพิ่มขึ้น นั่นก็คือการหายุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ไม่ใช่เน้นแต่การพัฒนาทางวัตถุแบบทุนนิยมผูกขาดที่ถึงจะสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมได้แค่ไหน ก็จะเป็นเพียงการพัฒนาที่อยู่แต่ในกรอบของคนรวยส่วนน้อยได้เปรียบคนจนส่วนใหญ่

มาตรการในการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างชุมชนและประเทศให้เข้มแข็งควรประกอบไปด้วย

1) ปฏิรูปเศรษฐกิจ การบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสร้างความเป็นธรรม ประสิทธิภาพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ระดมกำลังของทั้งทางภาครัฐ องค์กรอิสระ องค์กรมหาชน เช่น สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐสภา ภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน สมาคมวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างวิพากษ์วิจารณ์และสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ภาพ

องค์รวมของระบบทั้งหมด และจัดลำดับความสำคัญของการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมที่ถือเป็นวาระแห่งชาติ เช่น

ปฏิรูประบบการคลัง การเก็บภาษี และจัดสรรงบประมาณ เพื่อหารายได้จากคนรวยมากระจายช่วยพัฒนาคนจน

ปฏิรูประบบธนาคารสถาบันการเงินและสหกรณ์ ให้จัดสรรสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยเป็นสัดส่วนสูงขึ้น ลดความต่างกันระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากลง ส่งเสริมการออมและการให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาที่เป็นประโยชน์กับคนส่วนใหญ่

ปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูปการเกษตร ปฏิรูปอุตสาหกรรมและธุรกิจขนาดย่อม ปฏิรูปการศึกษาและการฝึกฝนอบรม แก้ปัญหาให้คนว่างงานและคนจน ให้มีทักษะ ทุน และช่องทางที่จะมีงานทำ หรือพัฒนาอาชีพของตนให้ดีขึ้น

2) **ปฏิรูปการเมือง และปฏิรูประบบราชการ แบบลดขนาดและลดอำนาจนักการเมือง และราชการลง** กระจายอำนาจบริหารสู่องค์กรอิสระ องค์กรมหาชน และองค์กรบริหารท้องถิ่นที่ต้องส่งเสริมพัฒนาให้เป็นองค์กรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและซื่อตรงมากขึ้น ปฏิรูปการคัดเลือกบุคคลดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระองค์กรมหาชนให้มีความโปร่งใสและคัดเลือกคนที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สนับสนุนให้องค์กรประชาชนเข้มแข็ง และตรวจสอบภาครัฐได้เพิ่มมากขึ้น ฝัดดัดการบริหารจัดการบุคคล และการจัดสรรงบประมาณในระบบราชการใหม่ โดยเฉพาะหน่วยงานด้านบริการและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แก้ไขระเบียบบริหารราชการให้สามารถมีการสับเปลี่ยนโยกย้าย ให้รางวัลและลงโทษข้าราชการได้คล่องตัวแบบการบริหารภาคเอกชน ตรวจสอบประเมินคุณภาพการทำงานของทุกหน่วยงานใหม่หมด โยกย้ายคนที่ไม่ค่อยมีงานให้ไปทำงานอื่นที่ต้องการคนมากกว่าหรือเป็นประโยชน์มากกว่า ปลดคนทำผิด คนด้อยประสิทธิภาพออกไป หรือให้เกษียณก่อนกำหนด ไม่ใช่เพียงแค่การย้ายข้าราชการผู้มีปัญหาให้ไปเป็นปัญหาหรือภาระกับหน่วยงานอื่น รณรงค์เพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส ความเป็นธรรม ในการบริหารจัดการทั้งภาครัฐวิสาหกิจและเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับภาครัฐ หากจะแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เอกชนเข้ามาถือหุ้นเป็นสัดส่วนสูงขึ้น เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน ควรเน้นการขายหุ้นให้พนักงาน ประชาชน องค์กรประชาชน และธุรกิจเอกชนในประเทศ ไม่จำเป็นต้องขายให้นักลงทุนต่างประเทศ เพราะทุนในประเทศไทยก็มีมากพอ ปรกติถ้าเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีการดำเนินงานดีมีผลกำไร ก็จะมีคนในประเทศไปเข้าคิวจองซื้อมากกว่าจำนวนที่เสนอขายอยู่แล้ว

สนับสนุนผลักดันให้การทำงานของสำนักงานคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ (ปปช.) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และองค์กรอิสระอื่น ๆ เพิ่มการตรวจสอบและรณรงค์ลดการคอร์รัปชัน การเล่นเกมเล่นพวก การใช้อภิสิทธิ์ และการใช้อำนาจไม่เป็นธรรม อย่างเป็นหลักการทั่วไป ที่ใช้กับทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม และเพื่อแก้ปัญหา หรือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีกทั้งระบบ ไม่ใช่การเลือกแก้ปัญหาเฉพาะส่วน เฉพาะบุคคลอย่างที่ทำกันอยู่

3) **ปฏิรูปการศึกษา การวิจัยและการพัฒนา การสื่อสารมวลชนห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ และมูลนิธิสาธารณกุศลต่าง ๆ** เพื่อกระจายโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่ประชาชนส่วนใหญ่ ส่งเสริมให้คนรู้จักการทำงานของสมอง และใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ รักการเรียนรู้ และมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมเพิ่มขึ้น ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้นักเรียนหัดคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติ ทำงานรวมกลุ่มมากขึ้น ปฏิรูปการเป็นเจ้าของและผู้ควบคุมให้สถาบันการศึกษา องค์กรทางศาสนา มูลนิธิสาธารณกุศล และสื่อมวลชนเป็นของประชาชน และควบคุมดูแลโดยประชาชนและชุมชนมากขึ้น รณรงค์เปลี่ยนวิถีชีวิตและค่านิยมใหม่ที่มุ่งแนวทางแข่งขันกับตนเองและร่วมมือกับคนอื่น เพื่อพัฒนาความอยู่เย็นเป็นสุขหรือคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ แทนวิถีชีวิตและค่านิยมเก่าที่เน้นการแข่งขันกันแสวงหาเงิน กำไรส่วนเอกชนและการบริโภคมามากเกินไป ส่งเสริมกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้านศาสนา จริยธรรมและจิตสำนึกที่จะช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันช่วยแก้ปัญหาของทั้งสังคมอย่างคนที่มีความสามารถตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ด้วยสติปัญญาและสันติวิธี ทำงานสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เปลี่ยนแปลงค่านิยมแบบเห็นเงินเป็นพระเจ้าและนิยมการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย หันมายกย่องค่านิยมที่ซื่อสัตย์สุจริต การใช้ชีวิตประหยัด เรียบง่าย เชื้ออาทรต่อกันและกัน มีจิตสำนึกเห็นแก่ประชาคม และลูกหลานในระยะยาว

4. **ใช้มาตรการทั้งทางภาษี การจัดสรรงบประมาณ และการรณรงค์ทางสังคม ให้ประชาชนสนใจและมีโอกาสที่จะเรียนรู้และคิด ค้นคว้าวิจัย พลังงานทางเลือก เกษตรทางเลือก เทคโนโลยีทางเลือก ฯลฯ ประหยัดการใช้พลังงานและลดการบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็นลง**

รณรงค์ให้ประชาชนเกิดความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ประหยัดลดการบริโภคที่ไม่จำเป็น เช่น ลดการใช้พลังงานจากน้ำมัน ซึ่งทำลายสิ่งแวดล้อมและสิ้นเปลืองเงินต่างประเทศ มาใช้พลังงานทางเลือก เช่น น้ำมันไบโอดีเซล พลังไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ พลังความร้อนใต้โลก พลังลม แก๊สชีวภาพ ฯลฯ มากขึ้น ลดการใช้รถส่วนตัวลง ใช้รถสาธารณะ จักรยาน ฯลฯ มากขึ้น

การจะประหยัดพลังงานของประเทศต้องใช้มาตรการทางภาษี และการรณรงค์ควบคู่กันไป การรณรงค์แบบขอรับหรือขอความร่วมมืออย่างเดียวไม่ค่อยได้ผล เช่น ถ้าจะให้คนลดการใช้รถส่วนตัว โดยเฉพาะคันใหญ่ ๆ ลงก็ต้องเก็บภาษีค่าธรรมเนียมให้สูงขึ้น, เก็บค่าธรรมเนียมการขับรถเข้ามาในตัวเมืองชั้นใน, เก็บค่าที่จอดรถให้สูงขึ้น เป็นต้น

5) ปฏิรูประบบกฎหมาย ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ราชทัณฑ์ การประศาสน์ การพัฒนาสุขภาพจิต การพัฒนาความอบอุ่นในสถาบันครอบครัว อย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบองค์รวม ไม่ใช่ต่างหน่วยงานต่างทำงานตามหน้าที่ไปวัน ๆ โดยควรเน้นการส่งเสริมให้คนทำความดี ทำสิ่งที่ถูกต้อง ทำกฎหมายให้ประชาชนเข้าใจง่าย มีเหตุผล มีความโปร่งใส มากกว่าการจัดระเบียบสังคมแบบเพิ่มความเข้มงวดให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในการลงโทษได้มากขึ้น ซึ่งมักจะทำให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในทางที่ผิด เกิดการทุจริต ข้อฉลเพิ่มขึ้น การปฏิรูปทางด้านกฎหมาย การลงโทษ และการประศาสน์ ควรมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์คือ ช่วยให้คนทำความดีมากกว่าพึ่งแต่ตัวกฎหมายต่าง ๆ นั่นก็คือ ต้องคัดเลือกคนที่มีคุณภาพและบริการงานด้านนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ทันสมัยต่อสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และเปิดให้องค์กรประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น

6) ระดมกำลังความคิด ทรัพยากร บุคคล ทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมที่ร้ายแรง เช่น การแพร่ระบาดของยาเสพติด และปัญหาการกวดขี่เอารัดเอาเปรียบผู้หญิง เด็กและเยาวชน ให้ได้ผลอย่างถึงรากเหง้า

ปัญหาเสพติดเป็นเรื่องวิกฤติเร่งด่วน ที่ต้องแก้ไขในหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไปอย่างเชื่อมโยง และต้องลงมือผ่าตัดปราบปรามการทุจริตข้อฉลของเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้อย่างเด็ดขาด ไม่มีการลอบหน้าปะจุมูกผ่อนปรนให้กับผู้ที่มีอำนาจหนุนหลัง ปัญหาทางสังคมที่ร้ายแรง เช่น ยาเสพติดนั้น เป็นปัญหาที่เกิดจากหลายสาเหตุ หรือ สภาพแวดล้อมทั้งหมดแนวทางแก้ไข ต้องแก้ไขทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ควบคู่กันไป กับการปราบปรามการค้ายาเสพติด เช่น ต้องสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โรงเรียนและวัด ช่วยเหลือเด็กเยาวชนมีโอกาสได้เรียนทำงาน มีที่เล่นกีฬา ดนตรี ทำงานศิลปะ และกิจกรรมสร้างอื่น ๆ ต้องส่งเสริมให้การศึกษาให้ผู้ปกครอง ครู ผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง เข้าใจจิตวิทยาในการดูแลเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น ขยายบทบาท หรือจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือบำบัดผู้ติดยาเสพติด ที่มีเจ้าหน้าที่เข้าใจปัญหาและช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างได้ผลเพิ่มมากขึ้น ฯลฯ ปัญหาการกวดขี่เข้มแข็งแรงงานเด็กและเยาวชน โสเภณีเด็กและเยาวชนก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรมอย่างซับซ้อนเช่นกัน ต้องแก้ไขในหลายด้าน พร้อมกันอย่างครบวงจร ไม่ใช่แก้ไขตามการแบ่ง

งานของส่วนราชการแบบต่างคนต่างทำหน้าที่เฉพาะด้าน รวมทั้งต้องหาวิธีป้องกันและส่งเสริมด้านบวก เช่น ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของเด็กและสตรีเพิ่มขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนสตรีมีความรู้ มีภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งที่จะต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบพวกตนได้เพิ่มขึ้น

7) **ปฏิรูประบบสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และการพัฒนาสังคมในด้านเกี่ยวกับสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมทั้งการพัฒนาสถาบันครอบครัว สถาบันองค์กรประชาชน ให้มีความเข้มแข็ง** เน้นการป้องกันและการวางแผนดำเนินงานเพื่อระบบสาธารณสุขที่ดีอย่างต่อเนื่อง รณรงค์ลดการใช้ยาสมัยใหม่ที่ปัจจุบันคนไทยใช้กันมากเกินไป ลดการติดบุหรี่ เหล้า ยาเสพติดต่าง ๆ ส่งเสริมการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและสมุนไพรที่ผลิตได้ในประเทศ และการออกกำลังกาย รณรงค์ลดปัญหาอุบัติเหตุจากการเดินทาง การเจ็บป่วยจากทำงาน และปัญหาหมอกควันเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจประชาชนให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทั้งในทางร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตของประชาชนในสังคมมากกว่าการตามรักษา ตามแก้ปัญหาเฉพาะทางไปวัน ๆ ซึ่งมักจะแก้ได้เพียงบางส่วน ลื่นเป็ลือง หรือก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

ปฏิรูประบบสวัสดิการสังคม ซึ่งรวมทั้งการให้บริการทางสังคม ประกันสังคมและการสงเคราะห์ให้ครอบคลุมประชาชนส่วนใหญ่ แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมทางสังคม เช่น ยาเสพติด โสเภณี การขูดรีดแรงงานเด็ก อาชญากรรม การทุจริตฉ้อฉลขมขูรีดไถ ฯลฯ อย่างเข้มข้น ทุ่มเทเอาจริงเอาจัง มุ่งแก้ที่ต้นตอของปัญหา และอย่างครอบคลุมถึงระบบโครงสร้างของสังคมทั้งหมด ไม่ใช่การใช้วิธีแบบราชการที่ฝ่ายบริหารเพียงแต่สั่งให้หน่วยงานนั้นหน่วยงานนี้แก้ปัญหาตามหน้าที่ไปวัน ๆ ซึ่งมักไม่ได้ผล หรือแก้ได้เฉพาะส่วน แต่ไม่ได้แก้ปัญหาอื่น ๆ อย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบครบวงจรปฏิรูปองค์กรรัฐที่ทำงานด้านการพัฒนาสังคม ประกันสังคม สวัสดิภาพสังคม ให้ทำงานอย่างคล่องตัว มีประสิทธิภาพแบบองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งรัฐควรวางนโยบายสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านการดูแลเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบในด้านต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรเหล่านี้ขยายงานได้และช่วยลดภาระที่หน่วยงานรัฐที่มีขีดความสามารถจำกัด และทำให้มีการให้บริการทางสังคมที่หลากหลาย และแข่งขันกันอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ประชาชนมีทางเลือกเพิ่มขึ้น

